

24 Οκτωβρίου 2013

Συνέντευξη με τον χοράρχη και δάσκαλο της ψαλτικής τέχνης Κωνσταντίνο Αγγελίδη (β' μέρος)

[Πολιτισμός / Συνεντεύξεις](#)

Ακολουθεί το δεύτερο μέρος της συνέντευξης με τον χοράρχη του βυζαντινού χορού «Τρόπος» και δάσκαλο της ψαλτικής τέχνης Κωνσταντίνο Αγγελίδη.

Π.: Θα ήθελα να σας μεταφέρω σε μια άλλη οπτική, στο θέμα της σχέσης μέλους-ποίησης. Στις ακολουθίες ακούμε μέλη μακρόσυρτα μελισματικά, στα οποία ο λόγος χάνεται. Μπορείτε να μας πείτε για τη θέση τους στη λατρεία; Πώς ο χορός ερμηνεύει αυτά τα μέλη; Είναι ζητούμενο μια ορθολογική προσέγγιση του λόγου; και κατά πόσο εξυπηρετεί το σκοπό αυτό η μουσική;

Κ.Α.: Για να απαντήσει κάποιος το ερώτημα σας νομίζω ότι πρέπει πρώτα να ενσκήψει στη λειτουργική πράξη. Τα μελισματικά μέλη, τα αργά μαθήματα ψάλλονται και ψάλλονται στις πανηγυρικές αγρυπνίες εκεί ακριβώς που πρέπει να διευρύνουμε τον χρόνο, να καλύψουμε τις ολονύκτιες ακολουθίες. Εκεί είναι η θέση των αργών ανοιξανταρίων, των δοξαστικών Ιακώβου, Χουρμουζίου κ.α. των μαθημάτων της λιτής, του οκτάηχου «Θεοτόκε Παρθένε...». Άριστα δεμένη η θέση τους στη λατρεία ευκαιρία για προσευχή, για κομποσκοίνι. Ο μελοποιός δημιουργεί έξοχες σελίδες μουσικής, δεν τον περιορίζει ο χρόνος, ο ποιητής «αναπαύεται» γιατί συνεργεί στην κατάνυξη, στην καρδιακή συμμετοχή του πληρώματος. Ο λόγος δεν χάνεται στα μελισματικά μέλη, λειτουργεί «μυστικώς». Ας θυμηθούμε τι έχει ειπωθεί για τα κρατήματα, ότι είναι τα άρρητα ρήματα που άκουγε ο Απόστολος Παύλος. Πολύ σοφά άλλωστε η εκκλησία ανάμεσα στα αργά μέλη έχει τοποθετήσει σύντομα, ειρμολογικά όπως στιχολογίες, προκείμενα, κανόνες, τυπικά, μακαρισμούς κ.α.

Δυστυχώς όμως σε εμάς τους κοσμικούς, τις εκκλησίες στον κόσμο, εκτός των μοναστηριών, δεν δίνονται πολλές ευκαιρίες να χαρούμε ένα τεράστιο ρεπερτόριο βυζαντινών και μεταβυζαντινών μελουργών, ένα πλούτο ψαλτικής τέχνης. Κάποιες ακολουθίες, συναυλίες, εκδόσεις, ευτυχώς διασώζουν τα μουσικά έργα εμπνευσμένων μαιστόρων, πρωτοψαλτών και λαμπαδαρίων και δεν μένουν άψυχα μνημεία στους μουσικούς κώδικες βιβλιοθηκών.

Όταν νέοι άνθρωποι ψάλλουν αργά κεκραγάρια, πασαπνοάρια, αργές δοχές, το αρχαίο «Φως ιλαρόν» επαναφέρουν την ψαλμώδηση των προκειμένων και αλληλουσιών, του «πληρωθήτω» αντλούν από τη γραπτή και προφορική παράδοση με σοφία όχι τα πάντα αλλά ότι πρέπει όταν δέχονται τους Διδασκάλους με σεβασμό αλλά απορρίπτουν και τα τυχόν συνειδητά ή ασυνείδητα λάθη τους μπορούμε να ελπίζουμε γιατί τους οδηγεί στην κρίση όχι στην «κατάκριση» των υπολοίπων.

Π.: Θεωρώντας την έννοια του ύφους ως κάτι τρεπτό και τεχνικό στη ψαλτική και την έννοια του ήθους ως κάτι σταθερό και διαχρονικό πώς αυτά τα δύο τα εκφράζει ένας ψάλτης, ένας χοράρχης; Τι εννοούμε όταν μιλάμε για πολιτικό, αγιορείτικο ύφος; Ποια η ειδοποιός διαφορά αυτών των δύο εννοιών;

Κ.Α.: Πολύ εύστοχη η τοποθέτησή σας για την έννοια του ύφους ως κάτι τρεπτού και τεχνικού. Ψάλλουν πολλοί σήμερα σαν τον Ιάκωβο Ναυπλιώτη ή τον Διονύσιο Φιρφιρή; Υπάρχουν χοροί ψαλτών που τους αποτυπώνουν με ακρίβεια; Αυτό δε σημαίνει όμως ότι δεν έδιναν ή δίνουν τη δική τους ψαλτική παρουσία οι Κων. Πρίγγος, Θρ. Στανίτσας Λ. Αστέρης ή οι Δανιηλαίοι, οι Θωμάδες ή τόσοι χοροί ψαλτών που με προσωπικό αγώνα μαρτυρούν υπέρ μιας μουσικής των Αγγέλων.

Εδώ ακριβώς μπορούμε να επισημάνουμε την έννοια του ήθους «ως κάτι σταθερό και διαχρονικό» όπως εσείς τονίζετε. Το ήθος το θεωρώ ως πηγή από την οποία αναβλύζουν ή τήρηση του τυπικού, το «από διφθέρας ψάλλωμεν», η παραμονή στα κλασσικά κείμενα, το απλό και λιτό ισοκράτημα, η μεγαλόπρεπη αλλά σεμνή παρουσία στο ψαλτήρι, η διατήρηση του παραδοσιακού ισοκρατήματος, η ψηλάφηση και η εντρύφηση στο ρεπερτόριο χιλιάδων μουσικών χειρογράφων, στα αποτελέσματα της έρευνας πάνω στη θεωρία και πράξη, η αποφυγή του «εγώ» στην ερμηνεία, στη διδασκαλία, στην έκδοση ή άρνηση των διασκευών, των μακαμοειδών λέξεων και ψαλμάτων, της εμπορευματοποίησης της εκκλησιαστικής τέχνης.

Το Άγιον Όρος γνωρίζετε ότι ακόμα και σήμερα διδάσκει, νουθετεί, αναπαύεται. Δεν μπορώ να ξεχάσω τα λεγόμενα του π. Εφραίμ του Κατουνακιώτη ότι κάποτε σε αγρυπνία στο Ησυχαστήριο των Δανιηλαίων όταν άκουσε τους γεροντάδες να ψάλλουν ένα κράτημα είδε την παναγία να νανουρίζει τον Χριστό. Δεν μπορώ να ξεχάσω τον μακαριστό Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη, Υμνογράφο της ΜτΧΕ όταν μου

εφιστούσε την προσοχή για την πιστή τήρηση του τυπικού λέγοντας μου «το τυπικό το όρισε η Εκκλησία για να μας οδηγήσει στην ουσία» αλλοίμονο αν ο καθένας κάνει ότι θέλει.

Δεν μπορώ να ξεχάσω την ομολογία ονομαστού Άρχοντος Πρωτοψάλτου όταν άκουσε να ψάλλουν Αγιορείτες ένα μάθημα του και εντυπωσιάστηκε «βέβαια εσείς ψάλλετε για τον Θεό, εμείς για τον κόσμο».

Δεν μπορώ να ξεχάσω την εικόνα αγιορειτών ψαλτών με το κομποσκοίνι στο χέρι να ψάλλουν οκτάηχα δοξαστικά, πληθώρα μαθημάτων και τον γλυκύ κόπο της αγρυπνίας να διαγράφεται απ' την «ευλογία» του Θεού για τη συνεπή διακονία και εκπλήρωση του χρέους. Δεν μπορώ να ξεχάσω την αποδοχή του άλλου όταν με ξεχωριστή χαρά και αγαλλίαση σε κάθε πανηγυρίζουσα μονή δέχονται τους προσκεκλημένους ψάλτες άλλων μονών, κελιών ή ακόμα και των κοσμικών ψαλτών.

Με ρωτάτε πως ένας χοράρχης, ψάλτης επιτυγχάνει τη σχέση ύφους-ήθους. Δεν θα σταθώ στον σχολιασμό Κωνσταντινοπολίτικου, Πολίτικου, Σμυρναίικου, Αγιορείτικου Αθηναϊκού ύφους κ.λπ.

Ένας Αγιορείτης μοναχός, ο Δαμιανός Βατοπαιδινός δάσκαλος των Πολιτών μουσικών υπήρξε, αγιορείτες μοναχοί ψάλτες επικοινωνούσαν με κοσμικούς ψάλτες, Ελλαδίτες ψάλτες διδάχτηκαν την ψαλτική από Κωνσταντινοπολίτες ψάλτες. Ο σοβαρός μελετητής μπορεί να αντλήσει από μια πληθώρα ηχογραφήσεων τις τεχνικές ερμηνείας ενός μουσικού κειμένου. Αξιοζήλευτες οι προσεγγίσεις της παλαιάς γραφής, οι θεωρητικές ενασχολήσεις, οι διδακτορικές διατριβές, οι ανακοινώσεις σε συνέδρια πάνω στη θεωρία και πράξη της εκκλησιαστικής μουσικής.

Το ήθος προϋποθέτει το βίωμα, την ταπείνωση αποτελεί τον πνευματικό μανδύα όλων των μουσικών δεδομένων που συναποτελούν την ψαλτική τέχνη και επιστήμη.

Σεβαστός παλιός ισοκράτης, ιεροψάλτης άρχων Ακτουάριος της ΜτΧΕ ο ιατρός Ηλίας Πουγούνιας γράφει με παράπονο σε άρθρο του ότι : «στις ενορίες δεν ακούει την Θ' ώρα, το ψαλτήρι, τη στιχολογία «Θού Κύριε», το Μεσονυκτικό με τον περίφημο Τριαδικό κανόνα, τα τροπάρια της Λιτής, τα τροπάρια του Κανόνος, την στιχολογία των Αίνων, τα τυπικά, τους μακαρισμούς».

Αυτό δεν είναι έλλειψη ύφους αλλά ήθους. Ασυνέπειες ακόμα και από παραδοσιακούς ψάλτες, μεγάλα ονόματα και οφικιάλους...

Σε άλλο κείμενο του ο Η.Π. αγανακτεί όταν ακούει συνάδελφο ιεροψάλτη αντί να απαγγέλει το «Πιστεύω» το «Πάτερ ημών» να το τραγουδά σε διαφόρους ήχους κατά τρόπο απαράδεκτο. Θλίβεται όταν ακούει ιερέα « να συναγωνίζεται τον

ψάλτη του σε απαράδεκτους φωνητικούς ακροβατισμούς και σε κραυγές που απάδουν με την ιερότητα της στιγμής». Θλίβεται και αγανακτεί όταν ακούει ιεροψάλτες να ψάλλουν μ ύφος ανάρμοστο και προκλητικό τα «Τριάδι» των Χερουβικών, τα κρατήματα των Κοινωνικών. Πολύ ορθά τους στηλιτεύει «ξεχνούν ότι ο ιερός ναός είναι τόπος προσευχής και όχι θέατρο κοσμικό και παλκοσένικο».

Και στις παραπάνω περιπτώσεις έχουμε έλλειψη όχι ύφους αλλά ήθους. Έτσι εύκολα δεν τηρούμε το παραδοσιακό Τυπικό, με την δικαιολογία πάντοτε ότι βιάζεται ο κόσμος, αυτά δεν είναι για τις ενορίες στον κόσμο ενώ με άνεση τραγουδάμε τα «Τριάδι», τα Τρισάγια...

Και οι Μητροπολίτες, οι ιερείς μας έχουν τις δικές τους ευθύνες. Πρέπει να διδαχθούν το λιτό ύφος των εκφωνήσεων αλλά και της εμμελούς απαγγελίας των Ευαγγελίων όπως αυτό εκφέρεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και το Αγιώνυμο Όρος. Δεν αρμόζει Θεολογικά, λειτουργικά να κηρύττουν ή να διαβάζουν εγκυκλίους την ώρα του Κοινωνικού. Ας ανατρέξουν στα σχετικά κείμενα του σοφού διδασκάλου της Λειτουργικής Ι. Φουντούλη.

Π.: Σας ευχαριστούμε

Κ.Α.: Ευχαριστώ και εγώ για τη φιλοξενία και αν σας κούρασα συγχωρέστε με..

<http://bitly.com/1Df6mMO>